

Szerb László

A konvergencia és a digitális vállalkozói ökoszisztéma az Európai Unió kelet-közép- európai átmeneti gazdaságaiban

Bevezetés

A berlini fal 1989-es leomlása egyértelműen jelezte a szovjet típusú szocialista rendszer korszakának végét. A szovjet befolyás alatt álló önálló államok egyértelmű lépéseket tettek a piacgazdasági rendszer kialakításának irányába, és a tagállamaira szétesett Szovjetunió számos újonnan önállósodó állama hasonlóképpen tett. Az addig példa nélküli átalakulás a nemzetközi érdeklődés középpontjába emelte Kelet-Közép-Európa (KKE) addig jórészt jelentéktelennek tartott országait. Az átmenet korai kutatásai alapján az egyes fázisokat a szükséges törvénykezési, piacgazdasági intézmények kialakításának lépései, a magángazdaságok megteremtése, a privatizáció, valamint az átmeneti lépések sorrendjének és sebességének meghatározása jellemezte.¹ Később az érdeklődés a piacgazdaság intézményi struktúrájának finomhangolása és a vállalati teljesítmény mikrogazdasági kérdései felé fordult.²

Sokan gondolták, hogy a KKE-országok 2004–2007 közötti európai uniós csatlakozásával a tranzíció tulajdonképpen lezárult, a piacgazdasági rendszer kiépült, a politikai váltógazdaság működött, és stabilnak tűntek az újonnan létrehozott demokratikus intézmények is. Az átmeneti gazdaságokat lassan a kapitalizmus változataiként kezdték besorolni.³ Ezzel együtt előtérbe került a gazdasági konvergencia, a fejlett országok jövedelmi szintjének elérése.⁴ A konvergencia helyzetét tekintem át a tanulmány következő fejezetében. Mivel a hagyományos, külföldi működő tőkén alapuló fejlesztési politika tartalékai a KKE-régióban kimerülőben vannak,

¹ AGHION–BLANCHARD 1994; KORNAI 1990; SACHS 1996.

² EARLE et al. 1996; AIDIS et al. 2008.

³ CSABA 2022; NÖLKE–VLIEGENTHART 2009.

⁴ HALMAI 2019a, 2019b; ELEKES–HALMAI 2013; HALMAI–VÁSÁRY 2010.

alternatív fejlesztési módokat kellene találni. Ezek közül egy lehet az innovatív, gyorsan növekvő vállalkozások alapítását, működését elősegítő vállalkozáspolitikát. A digitális platformgazdasági index (DPGI) a vállalkozások környezeti tényezőit, a digitális vállalkozói ökoszisztéma szintjét méri.⁵ A DPGI erősítése hozzájárulhat a konvergenciához szükséges termelékenység fokozásához és a nemzeti bajnokok kiemelkedése révén a gazdasági növekedéshez is. Ezt az indexet használok fel arra, hogy a KKE-országok vállalkozásfejlesztési állapotát és lehetőségeit vizsgáljam. Végül rövid összefoglalással zárom az írást.

A gazdasági konvergencia az Európai Unióban

Mint azt a bevezetőben már említettem, az EU-ba 2004–2007 között csatlakozott volt szocialista, tervgazdasági rendszerű országok tranzíciója a 2010-es évekre végső soron lezajlott, és a vizsgálódást immár a piacgazdasági rendszerek változatai szerint érdemes végezni. Ehhez a konvergencia szakirodalma nyújt segítséget.⁶ A következőkben a középpontba a reálkonvergenciát állítom, és nem foglalkozom a nominális konvergenciával.⁷ Az újonnan csatlakozott KKE-országok gazdasági teljesítménye még a 2020-as években is elmarad az EU átlagától, és csupán a 2010-es évekre haladtak meg többen is a jelentősen visszaeső Görögország és a stagnáló Portugália egy főre jutó GDP-szintjét. A felzárkózás a fejlett EU-országok szintjére főleg a 2008-as válság utáni években vált hangsúlyossá. A fejlett országok magasabb válságállósága, rezisztenciája miatt a konvergencia még időlegesen átcsapott divergenciába.

Az 1. táblázat az EU országainak egy főre jutó GDP-jét és annak változását mutatja 1990 és 2021 között. Viszonyítási alapként az aktuális EU-s átlag-GDP került.

Az 1. táblázatból látható, hogy a KKE-országok gazdasági átmenetének első évtizedét inkább a gazdasági átmenetet kísérő visszaesés, és nem a konvergencia jellemezte. Mint az látható, 2021-re minden KKE-ország képes volt lemaradását csökkenteni az EU átlagához képest, azonban az egyes országok konvergenciája eltérő mértékben alakult. Bár Csehország és Szlovénia megőrizte vezető helyét az átmeneti gazdaságok között, előrelépésük relatíve kicsi volt, 10% alatt Csehország és 20% alatt Szlovénia esetében. A tranzíció igazi nyertesei a balti államok, Észtország, Litvánia és Lettország lett a 2020-as évekre, 40% felett csökkentve a fejlettségi rést. Nagyot lépett előre Lengyelország (39,6%), kisebbet Szlovákia (28,5%).

⁵ SZERB et al. 2022.

⁶ BOHLE–GRESKOVITS 2019; FELDMAN 2019; HALMAI 2009.

⁷ HALMAI 2009; HALMAI 2014.

1. táblázat. *Az Európai Unió országainak
relatív egy főre jutó GDP-je és annak változása 1990–2021
között (az Európai Unió átlaga = 100%)*

Ország	1990	Változás 1990–1999	Változás 2000–2009	Változás 2010–2019	Változás 1990–2019	2021	Összes változás 1990–2021
Ausztria	131,4%	3,8%	−1,0%	−7,2%	−5,6%	122,6%	−8,8%
Belgium	124,4%	0,3%	−1,4%	−5,9%	−7,3%	117,2%	−7,2%
Bulgária	43,8%	−13,8%	16,1%	5,9%	8,6%	55,3%	11,4%
Horvátország*	49,8%		11,8%	3,1%	16,3%	71,7%	21,9%
Ciprus	88,4%	5,8%	5,5%	−4,4%	5,7%	94,5%	6,0%
Csehország	82,7%	−10,8%	13,5%	6,5%	9,7%	92,3%	9,6%
Dánia	136,8%	5,1%	−10,4%	−2,3%	−8,7%	131,3%	−5,5%
Észtország*	42,1%		14,9%	14,8%	39,4%	87,7%	45,6%
Finnország	115,4%	−2%	1,4%	−8,1%	−5,9%	110,5%	−5,0%
Franciaország	118,6%	−3,1%	−6,3%	−4,6%	−15,1%	101,9%	−16,7%
Németország	128,6%	−3,3%	−6,4%	0,9%	−7,2%	120,5%	−8,1%
Görögország	85,0%	−0,6%	9,1%	−19,4%	−18,0%	66,9%	−18,1%
Magyarország*	54,9%		7,0%	10,8%	18,7%	76,1%	21,2%
Írország	93,6%	41,2%	−1,9%	58,2%	101,8%	232,2%	138,6%
Olaszország	128,2%	−3,7%	−14,5%	−13,1%	−31,9%	95,0%	−33,2%
Lettország*	31,7%		19,2%	15,7%	38,2%	72,7%	41,0%
Litvánia*	35,2%		20,3%	22,4%	48,7%	89,1%	53,9%
Luxemburg	248,3%	34%	6,3%	−35,1%	9,9%	262,1%	13,8%
Málta	56,5%	12,9%	2,3%	18,0%	45,9%	101,2%	44,6%
Hollandia	127,8%	9,7%	−2,2%	−5,5%	0,2%	128,3%	0,5%
Lengyelország	39,5%	6,5%	13,2%	14,0%	35,3%	79,1%	39,6%
Portugália	82,6%	5,9%	−6,1%	−2,8%	−3,8%	76,3%	−6,3%
Románia	46,9%	−11,3%	20,0%	15,3%	20,7%	69,7%	22,8%
Szlovákia*	43,7%		17,5%	6,5%	28,4%	72,2%	28,5%
Szlovénia*	71,0%		10,4%	2,4%	17,0%	90,7%	19,7%
Spanyolország	96,5%	3%	−2,6%	−3,8%	−4,6%	85,9%	−10,6%
Svédország	119,7%	−3,2%	1,5%	−3,4%	−0,6%	121,5%	1,8%
Egyesült Királyság	110,5%	2,5%	−4,3%	−1,7%	−3,8%	101,9%	−8,6%

*A kezdő érték 1995.

Forrás: World Development Indicators [é. n.],
egy főre jutó GDP vásárlóerő-paritáson (PPP) számolva
(az adatok 2017-es konstans nemzetközi dollárban vannak megadva)

A 21–23%-os konvergenciatartományban látható Horvátország, Magyarország és Románia, Bulgária viszont mindössze 11%-kal közeledett az EU átlagához. A konvergencia szempontjából (is) az EU-csatlakozás láthatóan sikertörténet mindegyik KKE-ország számára.

A konvergencia alapvető feltétele a termelékenység és a hatékonyság fokozása. Bár a KKE-országok nem homogének, de az érzékelhető EU-támogatások mellett a külföldi működő tőke (KMT) a 2008-as válságig gazdasági növekedésük meghatározó eleme volt.⁸ A KMT pozitív hatásai azonban a térségben kimerülőben vannak, és a 2020-as évekre más típusú fejlesztési stratégiákra van szükség. Elekes és Halmai szerint a további konvergencia forrása a termelékenységnövekedés lehet, amelyet a hazai megtakarítások növelése, a strukturális reformok, valamint az exportorientált szektorokra fókuszálás révén lehet elérni.⁹ Gál és Lux a jövőt a lokális hálózatok, beszállítói rendszerek fejlesztésében, a nemzeti bajnokok növekedésének elősegítésében és a kisvállalati szektor, a versenyképes középvállalatok megerősítésében látja.¹⁰ A Magyar Nemzeti Bank 2023-as jelentése is az innovatív, gyorsan növekvő, exportorientált vállalatok, a gazdaság jövőbeli zászlóshajói támogatását javasolja.¹¹

Digitális vállalkozói ökoszisztémák a KKE-országokban

Az új vállalkozások a hosszú távú gazdasági növekedés alapvető feltételeit jelentik. Hobijn és Jovanovic szerint a Schumpeter-típusú innovációk megjelenése az új vállalkozásoknak köszönhető.¹² A régi, már piacon levő vállalatok ellenállnak az ilyen technológiáknak, mivel megszokásaik, beruházásaik, alkalmazottaik gyakorlati a régebbi technológiák használatára és megújítására ösztönzik őket. Ez látható a most zajló digitális technológiai forradalom esetében is, ahol az áttörő hatású technológiákat döntő mértékben újonnan alapított vállalkozások viszik a piacra.¹³ Azonban az új cégek gazdasági fejlődésre gyakorolt hatásai nagymértékben különböznek. Legnagyobb számban olyan, többnyire önfoglalkoztató szervezetek jönnek létre, amelyek nem innovatívak, és gazdasági hatásuk minimális.¹⁴ A nagy növekedési potenciálú, innovatív vállalkozások nem véletlenszerűen emelkednek

⁸ LENGYEL–VARGA 2018; GÁL 2019.

⁹ ELEKES–HALMAI 2013.

¹⁰ GÁL–LUX 2022.

¹¹ Magyar Nemzeti Bank 2023.

¹² HOBIJN–JOVANOVIĆ 2001.

¹³ ÁCS et al. 2021.

¹⁴ SZERB et al. 2019.

ki; fejlődésük az egyéni vállalkozói kezdeményezést támogató kedvező környezeti tényezőknek köszönhető.

A vállalkozói ökoszisztéma kutatása olyan dinamikusan fejlődő irányvonal, amely a vállalkozói kezdeményezést nem elszigetelten, hanem az egyéni és a környezeti tényezők egymással kölcsönösen összefüggő rendszere szempontjából vizsgálja.¹⁵ Az új, magas hozzáadott értékű *startupok* létrehozása a jól működő ökoszisztéma jele, ez az ökoszisztéma-kutatás egyik központi tétele.¹⁶ A digitális technológiák megjelenésével a kutatás fókusza a vállalkozói és a digitális ökoszisztémák kombinált megközelítése felé tolódott el.¹⁷ A rendszerszemléletű fejlődéssel párhuzamosan a digitális ökoszisztémából kiemelkedő új vállalkozások domináns típusa is megváltozott. Míg az 1990-es évek végén és a 2000-es évek elején az e-vállalkozás jellemzően a néhány digitális komponenst vagy az internetet használó vállalkozás volt, később a teljesen digitális és internetalapú *startupok*, napjainkban a platformvállalkozások váltak dominánssá.¹⁸

A vállalkozói ökoszisztémák mérése országos és regionális szinten a 2000-es években indult el a Globális Vállalkozói Indexszel, amelyet 2020-ban a digitális platformgazdasági index (DPGI) váltott fel.¹⁹ A DPGI a digitális és a vállalkozói ökoszisztémák kombinálása mentén négy szerkezeti elemből tevődik össze: 1. a digitális felhasználói polgárság a keresleti és a kínálati oldalú felhasználókat kombinálja a vállalkozói ökoszisztéma intézményi tényezőivel; 2. a digitális technológiai vállalkozás magába foglalja az alkalmazásfejlesztőket és a különböző szereplőket, akik hozzájárulnak a vállalkozói innovációhoz, kísérletezéshez és értékt teremtéshez a platformokon; 3. a digitális többoldalú platformok a felhasználók és a digitális vállalkozók közötti társadalmi és gazdasági tevékenységeket kapcsolják össze a platformokon; 4. a digitális technológiai infrastruktúra pedig magában foglalja a digitális technológia műszaki, társadalmi és gazdasági tevékenységeit befolyásoló szabályozást. A DPGI a négy szerkezeti elemet további 12 részre bontva vizsgálja, viszont mostani vizsgálódásainkhoz elegendő a DPGI összpontszáma, továbbá a digitális ökoszisztéma (DÖ) és a vállalkozói ökoszisztéma (VÖ) komponensének pontjai.

A volt szocialista országok vállalkozói tevékenységének vizsgálata viszonylag új keletű. Bár a vállalkozói szellem bizonyos formái a volt szocialista országok mindegyikében léteztek, a magánvállalkozói tulajdonjogot alapvetően tiltották, vagy

¹⁵ ÁCS et al. 2017; CAVALLO–GHEZZI–BALOCCO 2019.

¹⁶ STAM 2015; SZERB et al. 2019.

¹⁷ SUSSAN–ÁCS 2017, 2020; WURTH–STAM–SPIGEL 2022.

¹⁸ KOLLMANN 2006; SONG 2019.

¹⁹ ÁCS et al. 2020; SZERB et al. 2022.

a legjobb esetben csak tűrték. Az átmenet kezdeti éveiben mind a magántulajdonban lévő vállalkozások aránya, mind a magánszektor GDP-hez való hozzájárulása gyorsan nőtt.²⁰ A vállalkozások fejlődését az új alapítások és a privatizáció egyaránt elősegítette.²¹

A helyzet a 2000-es években megváltozott. Ekkorra befejeződtek a piacgazdaság alapvető intézményeinek létrehozását célzó főbb átalakítási változások, a gazdaságok nagyrészt liberalizálódtak, és a privatizációs hullám véget ért. A legtöbb átmeneti ország számára az Európai Unióhoz való csatlakozás vált az elsődleges kihívássá, amely gazdaságuk további megnyitását követelte meg. A külföldi verseny és a gyorsan telítődő hazai piacok megnövekedett nyomása alatt az új vállalkozások létrehozása lelassult, és az újonnan létrehozott vállalkozások gyengeségei nyilvánvalóvá váltak.²²

Sok kutató még napjainkban is jelentős különbségeket észlel a vállalkozói tevékenységben az átmeneti és a fejlett országok, valamint az átmeneti országok között is.²³ Ezekre az eltérésekre Szerb és Trumbull szerint háromféle magyarázat létezik.²⁴ A kutatók egy csoportja az intézmények szerepét hangsúlyozza, amelyek nem támogatják, sőt hátráltatják a vállalkozói szellem kibontakoztatását. Mások az egyéni szempontokat és jellemzőket emelik ki. A kutatók harmadik csoportja, beleértve jelen tanulmány szerzőjét, az egyéni és az intézményi szempontok jelentőségét egyaránt hangsúlyozza. Az átmeneti gazdaságokban jórészt hiányoznak a nagy növekedésű, innovatív vállalkozások, viszont megjelentek a különböző nem produktív vagy egyes esetekben akár destruktív vállalkozási formák, mint például a nómenklatúra, az önfoglalkoztatás, a részmunkaidős és az informális szektorban működő vállalkozások.²⁵

Az átmeneti KKE-gazdaságok digitális vállalkozási ökoszisztémáját a többi EU-országgal összehasonlítva a DPGI és két komponense, a DÖ és a VÖ mentén a 2. táblázat tartalmazza. Az ökoszisztémák hatékonyságát az unikornisok számával mérjük. Unikornisoknak azok a *startupok* minősülnek, amelyek piaci értéke meghaladja az 1 milliárd dollárt.²⁶

²⁰ World Bank 1996.

²¹ KORNAI 1992; TYSON et al. 1994.

²² SZERB–TRUMBULL 2016.

²³ NIKOLOVA 2012; DILLI–ELERT–HERRMANN 2018.

²⁴ SZERB–TRUMBULL 2016.

²⁵ SMALLBONE–WELTER 2002.

²⁶ Lásd Unicorns [é. n.].

2. táblázat. *Az Európai Unió országainak digitális vállalkozói gazdasági indexbeli, a digitális ökoszisztéma és a vállalkozói ökoszisztéma pontszámai (2020) és az unikornisok száma (2023)*²⁷

Ország	Digitális platformgazdasági indexbeli pont	Digitális platformgazdasági indexbeli sorrend	Digitális ökoszisztéma	Vállalkozói ökoszisztéma	Az unikornisok száma
Ausztria	57,0	20	70,5	74,9	5
Belgium	62,5	17	74,4	75,3	7
Ciprus	44,3	33	63,9	62,2	3
Dánia	71,1	8	78,4	80,3	8
Finnország	68,9	10	77,2	83,0	8
Franciaország	63,6	15	76,3	74,6	36
Görögország	35,9	43	58,6	53,5	2
Hollandia	82,4	3	84,6	88,2	29
Írország	66,0	11	74,5	78,2	9
Luxemburg	65,6	12	79,4	82,5	3
Málta	53,4	26	67,3	72,5	3
Németország	64,4	14	77,7	79,4	66
Olaszország	46,1	30	65,0	61,0	5
Portugália	50,8	27	65,7	68,0	1
Spanyolország	53,5	25	69,9	67,6	12
Svédország	76,8	5	83,3	83,6	38
<i>Európai Unió, nem átmeneti átlag/összes</i>	<i>60,1</i>		<i>72,9</i>	<i>74,1</i>	<i>235</i>
Bulgária	35,0	44	55,0	57,1	1
Csehország	48,9	28	66,4	66,5	1
Észtország	60,0	18	74,7	76,3	2
Horvátország	34,8	45	56,9	54,6	2
Lengyelország	40,6	39	60,8	60,7	11
Lettország	42,8	35	65,6	60,6	1
Litvánia	44,3	32	62,3	65,6	3
Magyarország	38,4	41	58,5	60,8	0
Románia	33,0	47	54,2	54,3	0
Szlovénia	45,1	31	62,1	64,6	0
Szlovákia	40,5	40	58,2	61,1	0
<i>Az átmeneti országok átlaga/összes</i>	<i>42,1</i>		<i>61,4</i>	<i>62,0</i>	<i>21</i>
<i>Az Európai Unió átlaga/összes</i>	<i>52,8</i>		<i>68,2</i>	<i>69,1</i>	<i>256</i>

Forrás: SZERB et al. 2021 adatai alapján, az unikornisok száma Unicorns [é. n.] adatai alapján

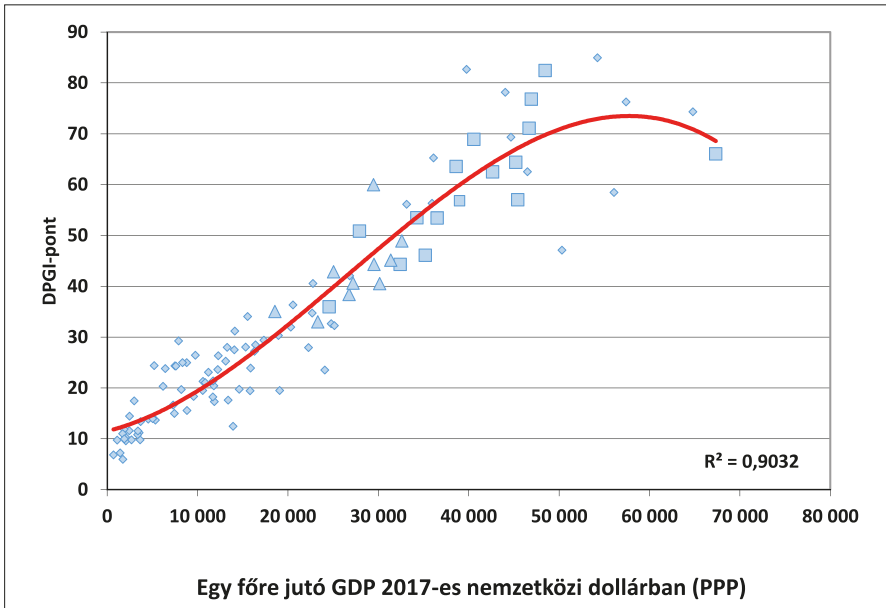
²⁷ Itt csak az EU-országok adatait közöljük, de a pontok számítása és a sorrendek a 116 országot tartalmazó teljes adatállomány alapján történtek.

A 2. táblázat adataiból tisztán látható, hogy az átmeneti KKE-országok digitális vállalkozói ökoszisztémabeli teljesítménye jelentősen elmarad az EU többi országától. Ameddig a DPGI rangsorában az első 10-ben 4 EU-ország is benne van – Hollandia, Svédország, Dánia, Finnország –, addig a legjobb KKE-ország a 18. helyezett Észtország. A KKE-nemzetek DPGI pontszámai mintegy 30%-kal maradnak el a többi országtól, az EU-átlagtól pedig átlagban 20%-os az eltérés, amely kisebb, mint a jövedelmi különbségeké. Ugyanakkor az is látható, hogy a KKE-országokhoz hasonló gazdasági teljesítményű dél-európai országok pontszámai is hasonlóak a KKE-országokéhoz. A két ökoszisztéma, a DÖ és a VÖ között sehol nem látható lényeges különbség, a VÖ pontszámai viszont a legtöbb EU-ország esetében kicsivel magasabbak, mint a DÖ esetében. A két országcsoport között lényeges különbség a DÖ és a VÖ között nincsen.

Az unikornisok számát tekintve a Dealroom adatai szerint a világon 2023-ban 2627 ilyen *startup* volt, ennek több mint fele az USA-ban és további 13% Kínában. Az EU 256 unikornisa nem egészen 10%-ot tesz ki, amivel Európa lemaradónak látszik a fő versenytársaktól. Az unikornisok láthatóan az EU fejlettebb országaiba koncentrálódnak, az EU unikornisainak mindössze 8%-a található a KKE-országokban. A KKE-országok közül szám szerint Lengyelország emelkedik ki, de figyelemre méltó, hogy Észtország összesen 10 unikornist nevelt ki, jelenleg is két ilyen *startupja* van. Négy KKE-országnak – Magyarország, Románia, Szlovénia és Szlovákia – egyáltalán nincsen magas értékű *startupja*.

Mivel a digitális vállalkozói ökoszisztéma állapota szorosan összefügg a gazdasági fejlettséggel, érdemes megvizsgálnunk azt is, hogy ezen fejlettségbeli különbségek kiszűrése után hogyan is teljesítenek az EU országai. Ennek érdekében az egy főre jutó GDP-hez igazítottunk egy 3. fokú polinomiális trendvonalat, amely a DPGI átlagos értékét mutatja a fejlettség függvényében (1. ábra). A trendvonal alatti elhelyezkedés azt jelenti, hogy az adott ország fejlettségéhez képest alul-, a trendvonal feletti elhelyezkedés pedig azt, hogy a fejlettséghez képest magasabb szinten teljesít a digitális vállalkozói ökoszisztéma szempontjából. Az 1. ábra az egyes országok teljesítményét szemlélteti, külön jelölve az EU KKE- (háromszög) és nem KKE- (négyyszög) országait.

Az 1. ábra alapján látható, hogy a harmadfokú polinomiális függvény mintegy 90%-ban magyarázza a kapcsolatot az egy főre jutó GDP és a DPGI között. Az EU nem KKE-országai közül többen is erőteljesen támaszkodnak a digitális vállalkozói ökoszisztémára – Hollandia, Svédország, Finnország, kisebb mértékben Franciaország és Dánia is a trendvonal felett helyezkedik el. A dél-európai országok közül egyedül Portugália DPGI-pontszámai haladják meg a hasonló fejlettségű országok átlagát,

1. ábra. *ADPGI értékei a gazdasági fejlettség függvényében,
harmadfokú polinomiális igazítás*

Magyarázat: a háromszöggel jelöltek az EU KKE-, a négyszöggel jelöltek pedig az EU nem KKE-országai, Luxemburg nélkül.

Spanyolország pedig éppen a trendvonalon található. A legnagyobb lemaradásban az egyre inkább leszakadó Olaszország és Görögország van, de a turizmusra építő Ciprus és Málta is átlag alatti DPGI-pontokkal rendelkezik. Csalódást keltő Ausztria és Németország teljesítménye, de Belgium és Írország is el van maradva a digitális vállalkozói ökoszisztéma fejlesztésében az egy főre jutó GDP alapján. A KKE-országok és az egész EU bajnoka a magasan a trendvonal felett található Észtország, de Lettország és érdekes módon az EU jövedelmi skála legalján található Bulgária vállalkozói ökoszisztémájának szintje is meghaladja a hasonló GDP-jű országok átlagát. A 11-ből 8 KKE-ország átlag alatt teljesít; Szlovákia, Magyarország, Románia és Szlovénia esetében 7% feletti a lemaradás, ennél mérsékeltbb Lengyelország, Csehország és Litvánia hátránya.

Összegzés

A KKE-országok európai uniós csatlakozása 2004–2007 között új utat nyitott felzárkózásukhoz a fejlett országok közé. A konvergencia jól látható, bár az egyes országok gazdasági teljesítménye jelentősen eltér egymástól. Az EU-adatok alátámasztják, hogy a KKE-országok felzárkózása mellett Dél-Európa országai divergenciába kerültek. Az itt nem tárgyalt EU-s felzárkózási pénzek mellett a konvergenciában a külföldi működő tőke játszott fontos szerepet, azonban ennek növekedési tartalékai a 2020-as évekre jórészt kimerültek. A KKE-országokban strukturális reformok mellett a tényezőtermelékenység, a vállalatok működésének hatékonyságát fokozó gazdaságpolitikai irányváltásra van szükség. Ennek egyik útja lehet az új trendeknek megfelelően a digitális, platformgazdaságon nyugvó technológiai nemzeti bajnokok, az unikornisok kinevelése. A győztesek előre történő kiválasztása helyett viszont a digitális vállalkozói ökoszisztéma fejlesztése szükséges. A DPGI a világ 116 országában méri a digitális vállalkozói ökoszisztéma szintjét, amelyből itt az EU országaira fókuszáltam. Bár a DPGI-pontok alapján az EU nem szerepel rosszul, a nagy EU-országok, Németország, Franciaország, Spanyolország és Olaszország digitális vállalkozói ökoszisztémája nem éri el a vezető USA-t, az unikornisok tekintetében pedig nem csupán lemaradás, hanem leszakadás látszik még Kínához képest is. Az újonnan csatlakozott KKE-országok egyetlen teljesítménye is jól látható. A balti államok, különösen Észtország, de Litvánia és kisebb mértékben Lettország a vállalkozásfejlesztés olyan útját követi, ahol az egyéni vállalkozói kezdeményezést az ökoszisztéma kellőképpen támogatja. Érdekes módon az EU skandináv országai és Hollandia is ezt az utat járják, ami az unikornisok relatíve magas számában is látható. A többi KKE-ország DPGI-pontszámai a fejlettségtől elvárt szint alatt találhatók.

Magyarország összteljesítménye a konvergencia szempontjából közepes, a digitális vállalkozói ökoszisztémában pedig lemaradásunk számottevő. Jelenleg Romániával, Szlovákiával és Szlovéniával együtt nincsen egyetlen unikornisunk sem. A digitális vállalkozói ökoszisztéma komplex felépítése nehéz és hosszadalmas feladat, viszont hosszabb távon sokkal inkább sikerekkel kecsegtet, mint a jelenlegi KMI-re épülő, a helyi gazdasági szereplők termelékenységét érdemben nem befolyásoló ortodox gazdaságpolitika. A kínai befektetők kegyeinek keresése helyett talán érdemesebb lenne Észtországba látogatni, ők hogyan csinálják...

Felhasznált irodalom

- ÁCS, Z. – AUTIO, E. – SZERB, L. (2014): National Systems of Entrepreneurship: Measurement Issues and policy Implications. *Research Policy*, 43(3), 476–494. Online: <https://doi.org/10.1016/j.respol.2013.08.016>
- ÁCS, Z. J. – STAM, E. – AUDRETSCH, D. B., O’CONNOR, A. (2017): The Lineages of the Entrepreneurial Ecosystem Approach. *Small Business Economics*, 49(1), 1–10. Online: <https://doi.org/10.1007/s11187-017-9864-8>
- ÁCS, Z. J. – SONG, A. K. – SZERB, L. – AUDRETSCH, D. B. – KOMLÓSI, É. (2021): The Evolution of the Global Digital Platform Economy: 1971–2021. *Small Business Economics*, 57, 1629–1659. Online: <https://doi.org/10.1007/s11187-021-00561-x>
- ÁCS, Z. – SZERB, L. – LAFUENTE, E. – MÁRKUS, G. (2020): *The Global Entrepreneurship Index 2019*. Washington, DC: The Global Entrepreneurship and Development Institute. Online: https://www.researchgate.net/publication/338547954_Global_Entrepreneurship_Index_2019
- AGHION, P. – BLANCHARD, O. J. (1994): On the Speed of Transition in Central Europe. *NBER Macroeconomics Annual*, 9, 283–330. Online: <https://doi.org/10.1086/654255>
- AIDIS, R. – ESTRIN, S. – MICKIEWICZ, T. (2008): Institutions and Entrepreneurship Development in Russia: A Comparative Perspective. *Journal of Business Venturing*, 23(6), 656–672. Online: <https://doi.org/10.1016/j.jbusvent.2008.01.005>
- BOHLE, D. – GRESKOVITS, B. (2019): *Capitalist Diversity on Europe’s Periphery*. New York: Cornell University Press. Online: <https://doi.org/10.7591/9780801465666>
- CAVALLO, A. – GHEZZI, A. – BALOCCO, R. (2019): Entrepreneurial Ecosystem Research: Present Debates and Future Directions. *International Entrepreneurship and Management Journal*, 15, 1291–1321. Online: <https://doi.org/10.1007/s11365-018-0526-3>
- CSABA, L. (2022): Unorthodoxy in Hungary: An Illiberal Success Story? *Post-Communist Economies*, 34(1), 1–14. Online: <https://doi.org/10.1080/14631377.2019.1641949>
- DILLI, S. – ELERT, N. – HERRMANN, A. M. (2018): Varieties of Entrepreneurship: Exploring the Institutional Foundations of Different Entrepreneurship Types Through „Varieties-of-Capitalism” Arguments. *Small Business Economics*, 51, 293–320. Online: <https://doi.org/10.1007/s11187-018-0002-z>
- EARLE, J. S. – ESTRIN, S. – LESHCHENKO, L. L. (1996): Ownership Structures, Patterns of Control, and Enterprise Behavior in Russia. In GOMMANDER, S. – QIMIAO, F. – SCHAFFER, M. E. (szerk.): *Enterprise Restructuring and Economic Policy in Russia*. Washington, DC: World Bank, 205–252.
- ELEKES A. – HALMAI P. (2013): Az új tagállamok növekedési modellje: Kihívások és kilátások. *Külgazdaság*, 57(7–8), 32–36.
- FELDMANN, M. (2019): Global Varieties of Capitalism. *World Politics*, 71(1), 162–196. Online: <https://doi.org/10.1017/s0043887118000230>
- GÁL Z. (2019): Az FDI szerepe a gazdasági növekedés és a beruházások területi differenciálódásában Magyarországon. *Közgazdasági Szemle*, 66(6), 653–686. Online: <https://doi.org/10.18414/KSZ.2019.6.653>
- GÁL, Z. – LUX, G. (2022): FDI-based Regional Development in Central and Eastern Europe: A Review and an Agenda. *Tér és Társadalom*, 36(3), 68–98. Online: <https://doi.org/10.17649/TET.36.3.3439>
- HALMAI P. (2009): Felzárkózás és konvergencia az Európai Unióban. *Statistikai Szemle*, 87(1), 41–62.
- HALMAI P. (2014): *Krízis és növekedés az Európai Unióban. Európai modell, strukturális reformok*. Budapest: Akadémiai.
- HALMAI P. (2019a): Felzárkózás és konvergencia az európai integráció rendszerében. In ANDOR L. et al. (szerk.): *Közel Európa távol*. Budapest: Éghajlat, 189–230.
- HALMAI P. (2019b): Konvergencia és felzárkózás az euróövezetben. *Közgazdasági Szemle*, 66(6), 687–712. Online: <https://doi.org/10.18414/KSZ.2019.6.687>
- HALMAI, P. – VÁSÁRY, V. (2010): Real Convergence in the New Member States of the European Union (Shorter and Longer Term Prospects). *The European Journal of Comparative Economics*, 7(1), 229.

- HASHI, I. – KRASNIQI, B. (2011): Entrepreneurship and SME Growth: Evidence from Advanced and Laggard Transition Economies. *International Journal of Entrepreneurial Behaviour & Research*, 17(5), 456–487. Online: <https://doi.org/10.1108/13552551111158817>
- HOBijn, B. – JOVANOVIĆ, B. (2001): The Information-Technology Revolution and the Stock Market: Evidence. *American Economic Review*, 91(5), 1203–1220. Online: <https://doi.org/10.1257/aer.91.5.1203>
- KORNai, J. (1990): *Road to a Free Economy*. New York: Norton.
- KORNai, J. (1992): *The Rise of the Private Sector, „The Socialist System”*. Princeton, NJ: Princeton University Press. Online: <https://doi.org/10.1093/0198287763.003.0019>
- LENGYEL I. – VARGA A. (2018): A magyar gazdasági növekedés térbeli korlátai – helyzetkép és alapvető dilemmák. *Közgazdasági Szemle*, 65(5), 499–524. Online: <http://dx.doi.org/10.18414/KSZ.2018.5.499>
- Magyar Nemzeti Bank (2023): *Növekedési jelentés*. Budapest: Magyar Nemzeti Bank.
- KOLLMANN, T. et al. (2016): *European Startup Monitor 2016*. Universität Duisburg-Essen Lehrstuhl für E-Business.
- NIKOLOVA, E. – RICKA, F. – SIMROTH, D. (2012): *Entrepreneurship in the Transition Region: An Analysis Based on the Life in Transition Survey*. EBRD Working Paper, no. 141.
- NÖLKE, A. – Vliegenthart, A. (2009): Enlarging the Varieties of Capitalism: The Emergence of Dependent Market Economies in East Central Europe. *World Politics*, 61(4), 670–702. Online: <https://doi.org/10.1017/S0043887109990098>
- SACHS, J. D. (1996): The Transition at Mid Decade. *American Economic Review*, 86(2), 128–133.
- SMALLBONE, D. – WELTER, F. (2002): The Distinctiveness of Entrepreneurship in Transition Economies. *Small Business Economics*, 16, 249–262. Online: <https://doi.org/10.1023/A:1011159216578>
- SONG, A. K. (2019): The Digital Entrepreneurial Ecosystem – A Critique and Reconfiguration. *Small Business Economics*, 53(3), 569–590. Online: <https://doi.org/10.1007/s11187-019-00232-y>
- STAM, E. (2015): Entrepreneurial Ecosystems and Regional Policy: A Sympathetic Critique. *European Planning Studies*, 23(9), 1759–1769. Online: <https://doi.org/10.1080/09654313.2015.1061484>
- SUSSAN, F. – ÁCS, Z. J. (2017): The Digital Entrepreneurial Ecosystem. *Small Business Economics*, 49(1), 55–73. Online: <https://doi.org/10.1007/s11187-017-9867-5>
- SZERB, L. – LAFUENTE, E. – HORVÁTH, K. – PÁGER, B. (2019): The Relevance of Quantity and Quality Entrepreneurship for Regional Performance: The Moderating Role of the Entrepreneurial Ecosystem. *Regional Studies*, 53(9), 1308–1320. Online: <https://doi.org/10.1080/00343404.2018.1510481>
- SZERB L. – SOMOGYINÉ KOMLÓSI, É. – ÁCS, Z. J. – LAFUENTE, E. – SONG, A. K. (2022): *The Digital Platform Economy Index 2020*. Cham: Springer. Online: <https://doi.org/10.1007/978-3-030-89651-5>
- SZERB, L. – TRUMBULL, W. N. (2016): The Development of Entrepreneurship in the European Transition Countries: Is Transition Complete? *Strategic Change*, 25(2), 109–129. Online: <https://doi.org/10.1002/jsc.2051>
- TYSON, L. – PETRIN, T. – ROGERS, H. (1994): Promoting Entrepreneurship in Eastern Europe. *Small Business Economics*, 6(3), 165–184. Online: <https://doi.org/10.1007/BF01108286>
- Unicorns [é. n.]. *Dealroom.co*. Online: <https://dealroom.co/guides/guide-to-unicorns>
- WURTH, B. – STAM, E. – SPIGEL, B. (2022): Toward an Entrepreneurial Ecosystem Research Program. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 46(3), 729–778. Online: <https://doi.org/10.1177/1042258721998948>
- World Bank (1996): *From Plan to Market. World Development Report*. Washington, DC: The World Bank.
- World Development Indicators [é. n.]. *DataBank*. Online: <https://databank.worldbank.org/source/world-development-indicators/Series/NY.GDP.PCAP.PP.KD>